

геоморфологія. – 2015. – Вип. 2(78). – С.16-21. **6.** Динесман Л. Г. Биогеоценозы степей в голоцене / Л. Г. Динесман. – М. : Наука, 1977. – 159 с. **7.** Матвіїшина Ж. До реконструкції природних умов проживання людини у трипільський час на Черкащині / Матвіїшина Ж., Пархоменко О., Овчинників Е. // Наук. вісник Чернівецького ун-ту : Серія Географія. – 2006. – Вип. 283: – С. 20–50. **8.** Матвіїшина Ж. Реконструкція ландшафтів часу існування Трипільської культури на основі палеопедологічних досліджень / Матвіїшина Ж., Дорошкевич С., Кушнір А. // Вісник Львівського університету. Серія Географ. – 2014. – Вип. 48. – С. 107-115. **9.** Johnson D. L. Bimonthly evolution and the redistribution of earth materials and artifacts / D. L. Johnson // Soil Sci. – 1990. – Vol. 149, N 2. – P. 84-102.

Пархоменко О. Г. Швидкість ґрунотвірних процесів в основних моделях педогенезу: стратиграфічний аспект. Розглянуто публікації, присвячені проблемам еволюції голоценових ґрунтів, їх походження та тенденцій їх розвитку на території України. Висвітлено особливості формування стратиграфії полігенетичних профілів ґрунтів. Визначено швидкість ґрунотвірних процесів на різних елементах рельєфу та геоморфологічних рівнях. Розкрито змістовну сутність основних моделей педогенезу, що визначають геоморфологічну природу території дослідження.

Ключові слова: ґрунт, ґрунотворення, моделі педогенезу, стратиграфія.

Parkhomenko O. G. Speed of soil formation processes in the major models of pedogenesis: stratigraphic aspect. The peculiarities of formation of polygenetic soil profiles stratigraphy have been highlighted. There has been detected the speed of soil formation processes on different terrains and geomorphological levels. The nature of the basic models essence of pedogenesis that determine the nature of geomorphological research of the investigated area have been revealed

Keywords: soil, soil formation, pedogenesis models, stratigraphy.

Пархоменко А. Г. Скорость почвообразующих процессов в основных моделях педогенеза: стратиграфический аспект. Рассмотрены публикации, посвященные проблемам эволюции голоценовых почв, их происхождению и тенденциям их развития по территории Украины. Отображены особенности формирования стратиграфии полигенетических профилей почв. Определено скорость почвообразовательных процессов на разных элементах рельефа и геоморфологических уровнях. Раскрыта сущность основных моделей педогенеза, что определяет геоморфологическую природу территории исследования.

Ключевые слова: почва, почвообразование, модели педогенеза, стратиграфия.

Надійшла до редколегії 13.08.2015

УДК 355.47

Бортник С. Ю., Ольховая Ю. І.
*Київський національний університет
імені Тараса Шевченка*

ВПЛИВ ФІЗИКО-ГЕОГРАФІЧНИХ ХАРАКТЕРИСТИК МІСЦЕВОСТІ ТА ЇЇ ВЛАСТИВОСТЕЙ НА ВИКОНАННЯ МИРОТВОРЧИХ ЗАВДАНЬ

Ключові слова: географічні умови, елементи місцевості, миротворча діяльність, миротворчі підрозділи, оперативно-тактичні властивості, фізико-географічні характеристики

Постановка проблеми. Міжнародна миротворча діяльність є одним із дієвих міжнародних механізмів урегулювання воєнно-політичних конфліктів, створення умов для нормалізації обстановки в конфліктних регіонах, відновлення та збереження миру.

У сучасних умовах миротворча діяльність набуває все більшого значення для розбудови глобальної та регіональної системи безпеки.

Участь України в міжнародній миротворчій діяльності забезпечує її активну присутність у світових політичних процесах і є одним з основних напрямів державної політики з питань національної безпеки.

Разом з тим участь Збройних Сил України в міжнародній миротворчій діяльності виявилася складним та багатовимірним процесом, який передбачає застосування комплексу заходів і дій різноманітного характеру (політичного, економічного, дипломатичного, воєнного, гуманітарного тощо).

При цьому за своїм характером миротворча діяльність в одному районі, як правило, відрізняється від миротворчої діяльності в іншому. Така відмінність визначається не тільки озброєнням і технічним оснащенням миротворчих підрозділів, але й фізико-географічними

особливостями місцевості районів проведення миротворчих операцій.

Актуальність та мета дослідження. Україна з самого початку свого незалежного існування активно виконує рішення Ради Безпеки ООН щодо надання контингентів збройних сил, допомоги і відповідних засобів обслуговування, необхідних для підтримання миру і безпеки в різних країнах світу.

Сьогодні представники України беруть участь у 10 операціях з підтримання миру та безпеки під проводом ООН, НАТО та у складі спільних миротворчих сил. Географія цих миротворчих місій, до складу яких входять як підрозділи, так і окремі військовослужбовці (офіцери багатонаціональних штабів та військової спостережачі) Збройних Сил України охоплює три частини світу. Зокрема, в Європі - територія колишньої Югославії (Косово), Кіпр, Придністровський район Республіки Молдова; в Азії – Афганістан; в Африці – Демократична Республіка Конго, Ліберія, Судан (Аб'єй), Південний Судан, Кот-д'Івуар.

Особливістю є те, що Збройні Сили України все частіше залучаються до виконання більш обмежених та менш інтенсивних завдань: від миротворчої діяльності до пошуково-рятувальних операцій, патрулювання, супроводження конвоїв та спостереження в зоні відповідальності.

Особливу увагу при підготовці до миротворчої діяльності слід приділяти питанням матеріально-технічного забезпечення та оснащення військових частин і підрозділів що виконують завдання на різних континентах та в різноманітних кліматичних умовах тощо.

Мета дослідження – дослідити вплив фізико-географічних характеристик місцевості та її властивостей на виконання миротворчих завдань.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Більшість публікацій з тематики миротворчої діяльності України присвячена дослідженню історії, організаційно-правових аспектів участі миротворчих контингентів збройних сил, ролі України в міжнародному миротворчому середовищі. Тим не менш необхідно відзначити таких авторів, як: Л. Голопатюк, О. Затинайко, С. Кириченко, І. Коропатник, Г. Перепелиця та інших, які працюють над

тематикою ролі України в процесі врегулювання збройних конфліктів.

На жаль, в академічному середовищі досі немає чіткого визначення того, який вплив мають фізико-географічні характеристики місцевості та її властивості на підготовку та виконання миротворчих завдань. Потреба досліджень у цьому напрямку є досить актуальною.

Основні результати дослідження. Докладним вивченням місцевості в інтересах військ, як відомо, займаються військова топографія й військова географія. Військова топографія вивчає місцевість як елемент тактичної обстановки, методи використання підрозділами збройних сил топографічних карт і основи топогеодезичного забезпечення бойових дій військ. Військова географія займається вивченням військових аспектів географії та можливостей їх застосування у військовій справі (вплив фізико-географічних характеристик зокрема основних елементів і типів місцевості різних географічних районів на виконання тактичних, оперативних і стратегічних завдань тощо). Вона складається з двох частин: військового країнознавства і вивчення театрів воєнних дій.

Місцевість повинна вивчатися й оцінюватися з погляду її позитивного або негативного впливу на різні сторони діяльності військ, у тому числі на умови застосування різних видів операцій з використанням різних видів (родів) військ та розглядатися як один з основних елементів обстановки, в якій миротворчі підрозділи виконують отримані завдання.

Основними елементами, що характеризують місцевість є: рельєф, ґрунти, гідрографія, рослинний покрив, населені пункти й мережа доріг тощо.

Виступаючи в різних комбінаціях, ці елементи в комплексі із кліматом утворюють різні типи місцевості, а саме: рівнинно-степову, лісисто-болотисту, пустельну й інші. Кожний з цих типів місцевості по-своєму впливає на виконання завдань, покладених на миротворчі підрозділи.

Місцевість може сприяти виконанню завдання або, навпаки, ускладнювати його виконання. Так, наприклад, гірська місцевість ускладнює супровід конвоїв, проведення спостережних польотів, евакуацію поранених, має невелику

оперативну ємність у порівнянні з рівнинною місцевістю.

Крім того, та сама місцевість впливає на виконання миротворчих завдань (операцій) миротворчими підрозділами. Наприклад, відкрита степова місцевість має гарну прохідність (перевезення гуманітарних вантажів, супровід конвоїв тощо) та сприятливі умови для організації патрулювання зон відповідальності, проведення польотів спостереження, але майже не має природного укриття для захисту підрозділів, які забезпечують несення служби на постах спостереження.

На етапі підготовки миротворчої операції необхідно забезпечити проведення оцінки місцевості, яка повинна включати вивчення наступних її основних тактичних властивостей:

- умов захисту підрозділів від ураження різними видами зброї;
- умов прохідності для бойової техніки й транспорту;
- умов спостереження, орієнтування;
- умов маскуванню, інженерного встаткування місцевості тощо.

Розглянемо коротко сутність кожної із цих властивостей і їх залежність від різних елементів і об'єктів місцевості.

Захисні властивості місцевості сприяють послабленню дії вражаючих факторів різноманітної зброї й полегшують організацію захисту військ та залежать від її рослинного покриву й характеру рельєфу, від наявності на ній природного укриття і штучних споруджень, здатних забезпечити повний або частковий захист військ від вогню стрілецької зброї й артилерії, а також від авіаційних ударів. Уміле використання захисних властивостей місцевості різко скорочує втрати військ навіть на необладнаній місцевості, а також значно зменшує обсяг інженерних робіт.

Висока механізація й моторизація сухопутних військ, наявність у них важкої великогабаритної техніки посідає одне з перших місць необхідності оцінки прохідності місцевості, характеру й густоти дорожньої мережі в зоні проведення миротворчої операції, умов устаткування колонних шляхів і можливості руху колісних і гусеничних машин поза дорогами. Прогідність місцевості залежить від її рельєфу, характеру ґрунтів, рослинного покриву, гідрографічної мережі, а також від пори року й метеорологічних умов.

Властивості місцевості, що маскують, дозволяють сховати від супротивника розташування й пересування миротворчих підрозділів та визначаються наявністю природних укриттів, утворених формами рельєфу, рослинним покривом, населеними пунктами тощо. Найбільш сприятливі умови для маскуванню військ створюються на пересіченій місцевості при наявності лісів і великої кількості населених пунктів. Використання цих властивостей має на меті сховати об'єкти не тільки від візуального спостереження супротивника, але й від його розвідки за допомогою різних радіотехнічних і світлотехнічних засобів, та дозволяє різко обмежити застосування технічних засобів маскуванню при одночасному досягненні високого маскувального ефекту.

Усі заходи щодо інженерного забезпечення миротворчих операцій безпосередньо залежать від місцевості. Зокрема, від характеру місцевості залежать підготовка й зміст шляхів сполучення, фортифікаційне встаткування місцевості, організація водопостачання.

Тактичні властивості місцевості не можна розглядати як щось непорушне: вони змінюються в залежності від розвитку засобів і способів проведення миротворчої діяльності й залежать від характеру її проведення, складу контингентів військ, типу місцевості, клімату району, пори року й метеорологічних умов.

У ході виконання миротворчих завдань (операцій) особливо гострим стає питання прохідності місцевості. Складність вирішення проблеми прохідності місцевості визначається тактико-технічними характеристиками колісних машин, недостатньою прохідністю великогабаритної техніки, а також необхідністю перекидання в короткий термін на більші відстані, по обмеженому числу доріг, значної кількості бойової, гуманітарної й транспортної техніки. За оцінкою прохідності місцевості визначаються: захисні властивості місцевості, наявність і стан дорожньої мережі, можливості руху транспортних засобів поза дорогами й умови встаткування колонних шляхів, наявність великих природних перешкод та їх вплив на виконання поставленого завдання.

Більшість даних про місцевість оцінюється в процесі підготовки до проведення миротворчої місії (операції).

Оцінити місцевість означає визначити, як вона сприяє організації й веденню бойових дій (у разі необхідності), умови прохідності, спостереження й маскуванню; виявити вплив основних елементів місцевості на застосування й ефективність дій миротворчих підрозділів.

Рельєф є одним з основних елементів місцевості, що визначають її тактичні властивості. Він має великий вплив на прохідність місцевості військами, на умови спостереження, маскуванню, побудову бойових порядків, характер інженерного устаткування місцевості. Тактичні властивості рельєфу, в першу чергу, залежать від його основних морфометричних показників: абсолютної висоти, вертикального і горизонтального розчленування та крутизни схилів. Ці характеристики лежать в основі відомого поділу місцевості за рельєфом на рівнинну, горбисту і гірську.

Зниження атмосферного тиску та низькі температури повітря, що спостерігаються в горах, погіршують режим роботи двигунів машин, знижують їх потужність і збільшують витрату пального. Так, по мірі підйому в гори помітно знижується потужність двигунів бойових і транспортних машин, зменшується вантажопідйомність автомобілів і збільшуються витрати пального.

У горах значно ускладнюється застосування авіації. Зменшення щільності повітря з висотою відбивається на стійкості польотів і вантажопідйомності вертольотів. Різке чергування скелястих гірських хребтів і глибоких вузьких ущелин робить небезпечними польоти літаків на малих висотах.

Найбільш зручною для проведення миротворчої операції вважається рівнинно-горбиста місцевість. Горбистий рельєф не ускладнює рух військ і в той же час забезпечує потайне від наземного спостереження супротивника пересування і розгортання великих контингентів військ, оснащених різноманітною бойовою технікою, а також полегшує вибір позиційних районів для інженерних підрозділів.

Таким чином, доступність території для проведення миротворчої операції зменшується зі збільшенням її висоти над рівнем моря: чим вище місцевість, тим більше її розчленованість і крутизна схилів, тим суворіше клімат і тим менше вона

придатна для виконання миротворчих завдань.

Як у минулому, так і в даний час, тактика і оперативне мистецтво розглядають річки в якості природних перешкод або перепон на шляху руху військ; шляхів сполучення, придатних для транспортування гуманітарних вантажів; джерел водопостачання миротворчих підрозділів; орієнтирів для авіації тощо.

Характер і ступінь впливу річок на виконання завдань миротворчими підрозділами залежать від їх кількості (густоти) в районі миротворчої операції, розташування і властивостей кожної окремої річки як перепони. Оперативно-тактичне значення річки як водного кордону визначається особливостями її долини і заплави, шириною і глибиною русла, швидкістю течії, наявністю гідротехнічних споруд, а також порою року та станом погоди.

Від характеру схилів долини (крутизни, розчленованості ярами, наявності лісу) і від характеру поверхні заплави (рельєфу, заболоченості, наявності озер-стариць) залежить якість підходів до річки, необхідність і обсяг інженерного обладнання - підготовка з'їздів, спорудження насипів, загат, водовідвідних каналів тощо.

Від характеру рослинного покриву залежить прохідність, умови спостереження, що маскують і захисні властивості місцевості. З усіх видів рослинного покриву суші найбільший вплив на дії миротворчих підрозділів мають ліси (джунглі), широко поширені майже на всіх територіях проведення миротворчих операцій. Лісові масиви (джунглі) обмежують прохідність бойових і транспортних машин, зменшують дальність видимості і тим самим ускладнюють орієнтування, спостереження, знижують дальність радіозв'язку і ефективність авіаційної підтримки. У той же час ліси (джунглі) мають хороші маскувальні властивості.

Ґрунти впливають на всі сторони діяльності миротворчих підрозділів в ході виконання різноманітних завдань. Від складу, структури та інших властивостей ґрунтів залежить прохідність місцевості бойовими і транспортними машинами по ґрунтових дорогах і поза дорогами, умови інженерного обладнання.

Особливу увагу слід приділяти вивченню динаміки природних процесів на території проведення миротворчих процесів, в першу чергу, тих які призводять до катастрофічних наслідків та зміни топографічних характеристик місцевості (землетруси, повені, зсуви тощо). Такі явища почасти є важко передбачуваними. Тому слід застосовувати відповідні заходи організаційного та технічного порядку при підготовці миротворчої операції для усунення негативного впливу цих явищ на її проведення.

Висновки. Беручи участь у миротворчих місіях під егідою ООН, НАТО та у складі спільних миротворчих сил український військовий контингент виконує найрізноманітніші функції та завдання: спостереження за дотриманням і виконанням угод про припинення вогню; патрулювання прикордонних районів країн; відновлення інженерної інфраструктури; перевезення персоналу міжнародних організацій і супровід гуманітарних вантажів; спостереження за дотриманням законності та прав людини; розмінування мінних полів та автомобільних шляхів; евакуація поранених; охорона місцевих релігійних та історичних пам'яток, мостів і джерел питної води тощо.

Сучасні миротворчі контингенти менше залежать від географічних умов театру

проведення миротворчих місій. Військові підрозділи здатні успішно виконувати завдання на будь-якій місцевості літом, зимою у різних кліматичних зонах. Це забезпечується як ефективними різноманітними засобами, так і високим рівнем технічного оснащення військ.

Однак зменшення залежності дій військових підрозділів від природних умов аж ніяк не означає зниження практичної значимості останніх. Навпаки, технічний прогрес змушує враховувати все більш тонкі особливості фізико-географічних характеристик та властивостей місцевості проведення миротворчої діяльності для успішного виконання миротворчих завдань.

Миротворчі підрозділи повинні вміти діяти в різних географічних умовах. При цьому оснащення цих підрозділів різноманітною складною технікою потребує більш повного й докладного вивчення фізико-географічних характеристик (рельєф, клімат, гідрографія тощо) та оперативно-тактичних властивостей місцевості (прохідність, захисні властивості, умови орієнтування, спостереження, маскування, інженерного обладнання тощо).

Список літератури

1. Голопатюк Л. С. Миротворча діяльність Збройних Сил України у сучасній системі міжнародної безпеки / Л. С. Голопатюк // Оборонна політика України : реалії та перспективи : матеріали міжнар. конф. (19 вер. 2003 р.) – К. : НІПМБ, 2003. – С. 32–44.
2. Методичний посібник з підготовки та ведення миротворчих дій миротворчими контингентами та миротворчим персоналом Збройних Сил України : Ч.1. / [Лимаренко В. В., Коваленко В. І., Кобзар М. А. та ін.] ; під ред. Лимаренко В. В. – К. : ННДЦ ОТ і ВБ України, 2004. – 107 с.
3. Миротворча та антитерористична діяльність Збройних Сил України: досвід, проблеми, перспективи / [під ред. С. О. Кириченка]. – К. : ННДЦ ОТ і ВБ України, 2006. – 293 с.
4. Міхно О. Г. Військова топографія : підручник / О. Г. Міхно, С. Г. Шмаль. – К. : ВПЦ "Київський університет", 2008. – 384 с.
5. Политическая и военная география : учебн. пос. / [под. общ. ред. К. И. Спидченко]. – М. : Воениздат, 1980. – 408 с.
6. Поляков С. В. Аспекти підготовки миротворчих контингентів Збройних Сил України. Проблемні питання та пропозиції щодо шляхів їх вирішення / С. В. Поляков, Д. П. Макаревський // Миротворча діяльність Збройних Сил України : досвід, проблеми та перспективи : зб. наук. пр. – К. : ННДЦ ОТ і ВБ України, 2006. – С. 133–139.
7. Тактика : підручник / В. В. Вішняков, Г. А. Дробаха, А. А. Каленський, Є. Б. Смірнов. – К. : ВПЦ "Київський університет", 2008. – 735 с.
8. Участь Збройних Сил України у міжнародних операціях з підтримання миру і безпеки [Електронний ресурс] / Режим доступу до ресурсу <http://www.mil.gov.ua/diyalnist/mirotvorchist/uchast-zbrojnih-sil-ukraini-u-mizhnarodnih-operacziyah-z-pidtrimannya-miru-i-bezpeki.html>.
9. Régnier P.-D. Dictionnaire de géographie militaire / Paul-David Régnier. – Paris : CNRS, 2008. – 264 p.

Бортник С. Ю., Ольховая Ю. І. Вплив фізико-географічних характеристик місцевості та її властивостей на виконання миротворчих завдань. У статті досліджено основні елементи, якими характеризується місцевість, розглянуто сутність її тактичних властивостей. Визначено залежність виконання миротворчих завдань від природних умов зони проведення миротворчої

операції та вплив фізико-географічних характеристик місцевості на організацію та проведення миротворчої діяльності військовими підрозділами.

Ключові слова: географічні умови, елементи місцевості, миротворча діяльність, миротворчі підрозділи, оперативно-тактичні властивості, фізико-географічні характеристики.

Bortnyk T. Yu., Olkhovaia J. The impact of physical and geographical characteristics of the area and its peculiarities on peacekeeping missions. This article details some of the basic elements to characterize geographical area and describes the nature of tactical peculiarities it offers. This article determines the dependence of peacekeeping missions on natural conditions of the area as well as the impact of physical and geographical characteristics of the area on the organization and support of peacekeepers.

Keywords: geographical conditions, elements of the terrain, peacemaking, peacekeeping troops, tactical and operational characteristics, geographical characteristics.

Бортник С. Ю., Ольховая Ю. И. Влияние физико-географических характеристик местности и ее свойств на выполнение миротворческих задач. В статье исследованы основные элементы которыми характеризуется местность, рассмотрено сущность ее тактических свойств. Определена зависимость выполнения миротворческих задач от природных условий зоны проведения миротворческой операции и влияние физико-географических характеристик местности на организацию и проведение миротворческой деятельности военными подразделениями.

Ключевые слова: географические условия, элементы местности, миротворческая деятельность, миротворческие подразделения, оперативно-тактические свойства, физико-географические характеристики.

Надійшла до редколегії 06.08.2015

УДК 528.46(438) 630*114 631.42

Цюпа Т., Суліговскі Р., Гж. Валек

*Інститут географії,
Університет Яна Кохановського в Кельцах
(Польща)*

FOREST LANDSCAPE STABILITY IN THE HOLY CROSS MOUNTAINS (POLAND) IN THE LAST 200 YEARS

Keywords: forest landscape, landscape stability, forest cover changes, Holy Cross Mountains

Introduction. Forests are substantial elements in the landscapes of mountain areas, enhancing the view and terrain attractiveness. Particular role is played by the forests of high stability in the landscape. Landscape stability according to Richling and Solon (2011) describes its durability in the current state, therefore its resistance to inner and outer changes and ability to return to its initial state. Forest landscape stability can be analyzed using comparative cartography methodology. Starting point to delimit stable forest landscape areas is multi-temporal forest cover analysis, covering a large period of time, often being extended through hundreds of years. Recognition of spatial distribution of these stable areas is also essential in the analysis of durable habitats and ecological corridors (Gerlée 2011).

In recent years we could observe increased interest of European scientists in the analysis of land use/land cover changes, in particular in forest areas, considering big dynamics occurring in the natural environment. This problem in different spatial and temporal horizons has found its reflection

in numerous publications describing many regions of Europe including Germany (Wulf et al. 2010), Italy (Di Fazio et al. 2011, Puddu et al. 2012) and Czech Republic (Skalos et al. 2012). In Poland it has been also a subject of many publications (Kozak 2005, Markuszewska 2005; Kozak et al. 2007a,b, 2008, Giętkowski 2009, Kozak 2010, Macias and Dryjer 2010; Szymura et al. 2010; Gielarek et al. 2011; Kunz 2012, Macias and Szymczak 2012).

Intense development of forest cover change analysis is a result of introducing GIS technology. It enables efficient and precise quantitative analyses of those changes in spatial divisions of different character (administrative, physico-geographical, hydrological et al.) and size, using various source materials of forest cover data. In these works archival cartographic materials play important role. They are often the only source of forest cover distribution data in past centuries and because of that they are still used by many authors (i.al. Więcko 1986; Kienast 1993; Petit and Lambin 2002; Kozak 2003). Except for archival cartographic